

DEDE KORKUT

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research
Cilt/ Volume 8, Sayı/ Issue 20 (Aralık/ December 2019), s. 174-179.
DOI: <http://dx.doi.org/10.25068/dedekorkut307>
ISSN: 2147-5490, Mainz-Almanya

Özgün Makale/ Original Article

|| Geliş Tarihi: 11.11.2019
|| Kabul Tarihi: 18.11.2019

Temsil Değerleri ve Yenidenleşme... Necip Fazıl Şiirinde “Hiç”lik*

Representations And Refreshing... Nothingness in Necip Fazıl Poetry

Fatih ARSLAN**

Öz

Türk şiir geleneği içinde anlam değerleri söz konusunda olduğunda Necip Fazıl farklı bir değer olarak bizi karşılar. Şiirin kökünü yüküne bağlayan, zor bilmeceleri mısralarında dindiren şair, ruhunu sikan pek çok konuyu sağlam bir derinlikle cevaplama gayretindedir. Çile'nin ördüğü ruh hali inanç ve inançsızlık boyutlarında çelişkiler yaşasa da çoğu kez olumludan yana bir tavır sergilemiştir. Bu yönüyle Necip Fazıl şiir poetiği bir sanatsal sunum olmanın ötesine geçerek farklı bir değere, ütopyaya, manifestoya dönüşür. Tabi ki mutlak varlığın sorgulanmadığı bir değer dünyasına. Necip Fazıl'ın şiir boyutunda ele alıp büyüte büyüte bir sınır ihlaline, ihtilaline taşıdığı söz değerlerden birisi de “hiç”lik kavramıdır. Batı metodolojisinin daha çok inançsızlık temelli nihilizmle kuramsallaştırdığı hiçlik, doğu ve İslam felsefesinde farklı anlam yükleri taşımaktadır. Bütün daraltan, boğan yanına rağmen bir açılma, ferahlama önesidir. Ölüm, yalnızlık, zaman, kader gibi imgesel karşılıklarını şiirine açan Fazıl, küçülmek ve yok olmak yerine “hiç”liği olumlamayı tercih etmiştir. Tek başına soyut bir değer olmasına karşın taşıdığı semgesel yükleri oldukça yoğun olan “hiç”lik N.Fazıl poetikasının da temel açılım niteliklerindedir. Kendince cevapları olan bir kafatası örgütlenmesi içinde anlamını arayan bir değerdir. Bu açıdan bakıldığında Türk şiir geleneğinin anlam yapılanmasında da önemli soruların karşılığıdır. Gerek anlam gerek kelime olarak Çile'nin sağlam kayıt aracıdır.

Anahtar Kelimeler: Necip Fazıl, poetika, şiir, imge, Çile, hiçlik.

Abstract

Necip Fazıl meets us as a different value when it comes to mentioning the values of meaning within the Turkish poetry tradition. The poet, who ties the root of the poem to his burden, relieves difficult riddles in his verse, endeavors to answer with a deep depth the many issues

* Yazı 13-16 Eylül 2018'de G.Antep'te yapılan I.Uluslararası Zeugma Çalışmalar Kongresi'nde sunulan özet/bildirinin genişletilmiş, gözden geçirilmiş halidir.

** Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Elazığ-Türkiye.
Elmek: farslan@firat.edu.tr

that are boring his soul. Even though the mood of the hank stems from contradictions in the dimensions of belief and unbelief, it has often been in favor of a positive attitude. In this respect, the poetic poetry of Necip Fazıl goes beyond being an artistic presentation and becomes a different value, utopia and manifesto. Of course, a world of absolute value is not questioned. One of the promises that Necip Fazıl carried out in his poetry as a tool of magnifying his border and enlarge it to a unda nothing 'is his concept of unda nothing Nec. The nothingness of the Western methodology, which is mostly theorized by nihilism based on disbelief, carries different meanings loads in eastern and Islamic philosophy. The whole constrictor, before the bullshit, is an opening and relief. Fazıl, who opened his imaginary equivalents such as death, loneliness, time and fate to his poetry, preferred to affirm in nothing ine instead of shrinking and disappearing. Although it is an abstract value alone, it is one of the basic opening qualities of the N. phasical poetics which has a very heavy symbolic charge. It is a value that looks for its meaning within a skull organization that has its own answers. From this point of view, it is the answer to important questions in the construction of the meaning of Turkish poetry tradition. Both the meaning and the word is the robust registration agent of Çile.

Keywords: Necip Fazıl, poetic, poem, imagery, Çile, nothingness.

Giriş

Bir Hiç'lik Etrafında

Hiç, bir kavram olarak düşünsel alanın her dalında kullanılır. Edebiyatta, müzikte, sanatta, resimde, heykelde ve en önemlisi de felsefede. Genel tanımıyla bir "var olmama durumu" olarak tanımlanabilir. Varlıkta ortaya çıkan bir eksiklik, tamamlanamamış hal olarak nitelendirildiğinden dolayı eksiklik ya da bulunmayış durumu, mevcut olmama hali olarak belirtilir. Bu anlamda "hiç"lik felsefi bir kategori olarak anlaşılır ve yokluk ya da namevcudiyet şeklinde kullanılır. İnkâr ya da yadsıma nedeniyle gerçeklikteki durumların, özelliklerin ortadan kaldırılması, meydana gelen var olmayış durumu olarak da belirtilir. Etik, bilgi teorisinde ve siyasal felsefede hiççilik akımları (Akarsu, 2014: 78) vardır. Hiççilik bir tutum olarak hiçliği benimser. Başlı başına bir varlık probleminin değil mevcut değer dünyasının temel öğeleri üzerinden yürür. Doğu estetik algısının bütün şüpheci, mesafeli yaklaşımlarına rağmen kendince bir sorgulama, bütün hükümlerin ötesinde varlığın, yokluğun ve mutlak varlığın muktedir yanlarını sorgulama çabasındadır. Büyük oranda Tanzimat'la başlayan pozitivist, determinist, rasyonalist tepkimeler mutmain bir coğrafyada tahmin edilebilenden çok daha etkili olmuştur. Yenilik bir değişim ama daha çok tepkisel bir yorumlamaya yol açmıştır.

Necip Fazıl'da ise "hiç" bir kavram olarak; boşluk, yokluk, sonsuzluk, anlamsızlık, maddeden öte, dünya kavramlarının anlam çerçevelerinde ifadelerini bulur. N. Fazıl'daki sonsuzluk, "1934'e kadar uçarılıkta sonsuzluk, 1934'ten sonra imanda sonsuzluk, imana teslimiyette sonsuzluk ve de sonsuzlukta sonsuzluk" (Oğuzbaşaran, 1988: 183) şeklinde bir gelişim arz etmektedir. Bu anlamda şairin "Hiçlik Risalesi" isimli metni önemli değerler taşıyan bir söz yapısıdır. Necip Fazıl, kavrama kesin bir tanımlama getirmekten çok, "hiç"lik adına ne yapmak istediğinin ana hatlarını çizmek istemiştir. Yalnızlık, fikirsizlik, dışlanmışlık, takdir edilmemek, inancını yaşayamamak vs.: "Hangi duvara yaslasam başımı / Yıkık bir harabe gibi kalırım " (Hiç'lik Risalesi, ÇİLE, s.358). Necip Fazıl çoğu yerde şiirini melale açar. Tipik bir Baudelaire çağrışımı olarak melal, bütünü kuşatmış bir değerdir.

"Bilmiyorlar sızımı dürttüklerini melâl

Bilmiyorlar, battığını kelimelerin içime

Dede Korkut

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
Cilt 8/ Sayı 20/ ARALIK 2019

Oysa canıma kastediyor sustuğum her bir hece
 Yolcusu yitip, çıkmaz bir yolda kurban oldum ben melâl
 Aransa bulunmaz siluetim
 Saçlarıma zifiri rüzgârlar değdi
 Kayıptır gölgesi ellerimin melâl!"*** (s.358)

Necip Fazıl'ın her zamanki gibi düşünceleri ile hayallerinin birbirine karıştığını görürüz. Necip Fazıl metafiziğin ötesini temel, asli bir bağlanma kavramı ile anlatmaya koyulur. Şiir öznesi metafizik bir uzantıyla şiirini ele almıştır. İlk çağla başlayıp 17. yüzyılda bir ivme kazanmış ve bugüne dek gelmiş hiçlik düşüncesi, Necip Fazıl'da karşılığını bulmuştur. Değer dünyası kırılmış insan, umutsuzluğun ve nihilizmin kucağına düşmüştür. Varlığın esrarına giden yol aşk, iman, sadakat ve umuttan geçer. Bu aşamaları yaşamayan insanoğlu yokluğun düşüncesine saplanmıştır. Modern insan hem varlık sebebi hususunda şüphe içindedir, hem de yeryüzünü yok etme gücüne sahiptir. Arvasi insanı tanımlarken, onun şahsiyetinin teşekkülünde önemli bir etken olan çevreyi de göz önünde bulundurarak, insan gerçeğini anlamaya ve anlamlandırmaya çalışır. O, insanın bulunduğu varlık ortamını, "bizi etkisi altında bulunduran ve bizden de etki alan bir âlemde doğduğumuz bir gerçeklik" (Arvasi, 1968: 9) olarak nitelendirir. Böylece kendi varlığı, kendisi için bir problem olmaktadır. Rahatsızlığının başlıca belirtilerinden biri aşkınlık ihtiyacını yitiridir. Varlığın vakur ve kutsal olduğu bilinci çağdaş dünyada giderek artan ölçüde gölgede kalmakta ve yerini işlev fikrine bırakmaktadır. Kendimizi ve başkalarını karmaşık, bağlantılı işlev sistemleri olarak görmekteyiz: biyolojik, zihinsel, toplumsal sistemler. Vakar ve liyakat duygumuz, sadece insan olmakta doğal bir kutluluk bulunduğu bilincine değil, toplum içinde yerine getirdiğimiz işlevlere dayanmaktadır. İnsanın ne yapıyorsa o olduğu, değerinin yaptığı işe eşit olduğu yargısına varılınca, ontolojik duygu kısmen yitirilir. İşlevselleştirilmiş bir dünya, hedefsiz bir yolculuktur. Hayatta vakar ve gaye sahibi olma duygusu yitirildiği zaman, son kertede hiçbir şeyin önemi kalmaz. Hiçlik düşüncesindeki insan arayışlar içindedir ve herhangi bir şeye bağlanamayınca her şeyi reddetmeye kalkar: "İki hiç arasında varlık olur mu ki hiç?..". İki hiç derken dünya ve ahiret hayatları kastedilmektedir. Bu mısradaki açar ibare "varlık" kelimesidir. Düşünce, hakikat ve bilgi problemleri varlık probleminden çıktığı gibi; yokluk, olumsuzluk ve hata gibi kavramlar da varlık probleminden kaynaklanmaktadır. İslâm düşüncesi literatüründe varlık vücut, var olan mevcut terimleriyle; yokluk adem, yok olan ise ma`düm sözcükleriyle tanımlanır. Mutasavvıfların dünya görüşüne göre, "gerçeklik ve varlık" olarak algılanan mevcut dünya, aslında mutlak varlığın tecellilerinden sadece bir görünüşü temsil etmekte olup bundan başka, mutlak varlığın (yaratıcının), tecellilerinin tezahür ettiği farklı varlık âlemleri (İzutsu, 1999: 21) de mevcuttur. Gerçek anlamda yokluk diye bir şey yoktur; sadece görünüşte bir yokluk vardır; başka bir ifadeyle adem-i mutlak yok, adem-i zahir vardır.

Hayatın Sessizliği / Ölümün Haykırışı...

Allah'ın iki çeşit yaratması vardır. Birisi sebepler olmaksızın yoktan bir anda var etmesi (ibda), diğeri ise var olanlarla aşama aşama yaratmasıdır (inşa). Şairde bu

*** Şiir alıntıları Çile, Büyük Doğu Yayınları 2012, İstanbul isimli kitaptan alınmıştır.

varlıkların yoktan oluştuğunu ama gayesiz bir hiç uğruna yaratılmadıklarını nihilistler gibi varlığın bir hiç olmadığını dile getirmiştir. Başın ve sonun hiç olduğunu söylemekle varlığın hiç olmayacağını asıl olarak hiçin içinde hiç yaratıldığını bu iki hiçten de hiç oluşmayacağını, varlığın elbet bir yaratıcı tarafından var edildiği dile getirilmiştir. Necip Fazıl da hiçlik düşüncesiyle yoğrulan insanın çıkmazını ruhunun derinliklerinde duyan hisseden birisidir. Şiir öznesi, dünyadaki insan çıkmazını hiçlik fikrinden ziyade tutunma ihtiyacına yönelik tasavvufi bir sığınmayla, Allah'ın yaratma kudretinin sonsuzluğuna sığınarak bertaraf etme çabasıdadır. Necip Fazıl'ı aslında korkutan asıl gerçek, "hiç"liktir. Onun dünyasında hiçlik, mutlak varlığın kendisinde uyandırdığı yaratma kudretinin sonsuzluğudur. Şair olarak kendi kendisini de küçük bir yaratıcı olarak düşünecek kadar sanatına güvenmiştir. Ancak hayallerinde yaşadığı bu halin, gözlerinin her açılmasında kaybolduğunu görmesi, onda bir gerçeklik dehşeti uyandırmış, hakikat ve yalanların zıtlıkları ile birbirlerini erittiğini ifade etmekten çekinmemiştir.

"Ne yalanlarda var, ne hakikatta,

Gözümü yumdukça gördüğüm nakış." (s.19)

Yokluk, hiçlik değildir. Hiç; denilen, söz konusu varlığın bir şey ifade etmeyişiştir. Oysa yok, reddetmenin dışında bir yaklaşımla olmayan bir şeye söz olarak işaret etmektir. Necip Fazıl'ın felsefe ile meşguliyeti içinde yer alan dil polemiklerinin bu türden kelimelerle yürümesi onun şairlik özelliğinin bir parçası olarak görebilir. Ne var ki kafasında ve ruhunda var olan her şeyi aynı anda ifade etmeye çalışması bazı kavramların iç içe geçmesine neden olmuştur. Şiir öznesine göre yaşamın durması, suyun donmasına benzer. Yokluk, yok olmak anlamında değildir. Yokluk zaten vardır. Bizler yokluğu bir varlık olarak algılamaktayız ki bu algılamamızın birden yalnızca dönüşmesi, karanlık kelimesi ile örtüşmektedir: *"Yokluk, o donduran buz, o öldüren karanlık"* (s.138). İnsanlar yok oluşun veya yokluğun, insan yaşamında ne gibi felaketler doğuracağını bilir. Beynin boşluğu, yokluğu düşünmesi, gerçeğin tarafı gibi bir eylem bileşkesini ortaya çıkarmaktadır:

"Sanki burnum, değdi burnuna (yok)un,

Kustum, öz ağzımdan kafatasımı." (s.16)

Ayak Sesleri şiirinde ölümün karşısında duyduğu tedirginlik, yokluk hissiyle anlatılır. Şiirde ölüm korkusunu açığa çıkararak şey ayak sesleridir. Ayak sesleri ölüyü mezara koyduktan sonra birer ikişer mezarlıktan uzaklaşan yakınların ayak sesleridir. Bu açıdan bakıldığında şiirde ölüm/yokluk korkusunu besleyen esas unsurun da büyük oranda yokluk olduğu söylenebilir.

"Ey şimdi bir felâket gibi bana yaklaşan,

Sonra saadet olup yanımdan uzaklaşan

Sesler, ayak sesleri, kesilmez çıtırdılar!

Bana gelen müjdeyi galiba caydırdılar.

Böyle adım atarlar, ayrılanlar eşinden,

Böyle yürür, gidenler, bir tabutun peşinden.

*Kimsesiz gecelerim, bu kesik sesle doldu,
Artık, atan kalbim de bir ayak sesi oldu.
Bir gün sönük göğsüme düştüğü vakit başım,
Benden ayrılıyormuş gibi bir can yoldaşım,
Gittikçe uzaklaşan bu sesi duya duya
Yavaşça dalacağım, o kalkılmaz uykuya..." (s.214)*

Şair, henüz ölüm düşüncesine hazır değildir. Yukarıdaki mısralardan da anlaşılacağı gibi böyle büyük bir düşünceyi kabullenmekte zorlanmaktadır. Ancak ölümü bir türlü kabullenemeyişinin veya bu düşüncenin kendisinde bu derece korku, tedirginlik ve yokluk fikrini uyandırmasının asıl sebebi, hayata karşı duyduğu sevgidir. Daha çocukluğunda marazi bir hassasiyet, acıtan bir hayal kuvveti ve dehşetli bir korkuya sahip olduğu bilinen Necip Fazıl'ın özellikle Paris'te geçirmiş olduğu yılların bunalım ve arayış yılları olduğu da bilinmektedir. Ülkeye döndükten sonra da bu bohem hayatı sürdürür. Böyle bir hayat, şairin şiirinin alt katmanında ölüm duygusuna uç veren derin bir keder tabakası oluşturmuştur. Dış ve iç dünya arasındalığı şiir öznesini somuttan ziyade soyuta odaklanan bir mistisizme yönelmiştir. Farklı yaklaşım aynı zamanda "Bergson'un sezgi felsefesi ve dünya algısının" (Okay, 2015: 56) belirgin etkisini gösterir. Bu dönemde ortaya konulan ürünlerde dile gelen ölüm düşüncesinin endişe ve korkuyla birlikte yürüdüğü görülecektir. Şiir öznesi *Ölünün Odası* başlığını taşıyan metinde de aynı endişeli ve korkulu tavrını devam ettirir.

*"Yatıyor yatağında, dimdik, upuzun, ölü;
Üstü, boynuna kadar bir çarşafla örtülü.
Bezin üstünde, ayak parmaklarının izi;
Mumun alevinden sarı, baygın ve donuk benzi.
Belli ki, birdenbire gitmiş çırpımadan.
Bu benim kendi ölüm, bu benim kendi ölüm;
Bana geldiği zaman, böyle gelecek ölüm..." (s.120)*

Ölümün verdiği yokluk hissi kahredici olandır. Necip Fazıl için yokluk bir noktada yalanın kendisidir. Çünkü yalanın sonu yoktur. Gerçeğin ortaya çıkması ile kendisi de yok olacaktır. Bir bakıma inanmanın en büyük unsurlarından birisi yalansız bir yaşamı yaşama davet etmek, gerçekle yaşamının mutluluğunu idrak etmektir. Yalan en büyük hiçliğe teslimiyettir. Bazen de zıtlıklar Fazıl şiirinde dilsel demagoji ve şaşırtmacalar, fikirsel sapma oyunları ile yerini almıştır. Onun poetikasının önemli malzemelerinden birisidir:

*"(yok) bir vardır
(yok)bir (yok)tur
(Var) bir (yok) tur
(Var) bir (var) dır." (s.30)*

Necip Fazıl, yaratanın yoklukta var olduğunu, varlıkta var olduğunu, görmek isteyenlere ve görmek istemeyenlere karşı varlık ve yokluğun hallerinin hangi hallere girebileceğini söylerken, kelimelerle oynamaya çalışmaktadır. Yoklukla hiç yok olmayan bir varlığın ebediliğini haykırması, naranın ulaşacağı hedefin belirsizliğinde bir hiç olarak ortaya çıkmaktadır. Ölüm bu dualiteyi besleyen en önemli katmandır:

“Ağzıma soğuk kurtlar dolacak, gözüme kum,

Dipsiz kuyu, sürdükçe zaman, sürecek uykum...” (s.137)

Her şeyin aslında hiçbir şey olmadığını söyleyen bir idrakin söylediği mısralar, dünya nesneliliğinin inkârını da beraberinde getirmektedir: *“Ne sen varsın, ne ben, ne yar, ne kimse” (s.32)*. Necip Fazıl’ın zaman zaman aynı tabirleri şiirlerine koyması, belli bir inancın belli bir öğesini vurgulamaktan çok, dünyaya bakışındaki arzuyu besleyen kaynakların da ifadesi olarak nitelendirilebilir.

Sonuç

Hep Yokluğun Eşiğinde...

Necip Fazıl Kısakürek, Cumhuriyet dönemi Türk şiirinde ölüm, yokluk, hiçlik vs. metafizik ile ilgili kavramları en çok dile getiren şairlerdendir. O, metafiziğin derin manasını anlamış; ölüme, teslimiyetçi duygularla yaklaşmıştır. Ölümden sonra yaşanacak olan ebedi hayat ve o hayatın mahiyeti de Necip Fazıl’ın şiirlerinde önemli bir yer tutar. Her ne kadar farklı düşüncelerin etkisinde kalsa da özelde, Arvasi’den sonra inanç krizleri onu daha çok tefekküre yöneltmiştir. Ölümle çepeçevre sarılan insanın var olma sürecini özgürce ortaya koyamaması, Necip Fazıl’a göre insanın tek trajik gerçeğidir. Ruhun sonsuzluk iştiağı, hayatın elden alınışı ve zamanın insanı kısıtlaması onun şiirlerinin temel çatışma noktasıdır. Ölüm, hayatla kendini insana sunar. İnsan ise bu durumu bilmeye ve anlamaya çalışarak kendi varoluş sürecini tamamlar. Nitekim insan, hayat ve ölüme anlam veren tek canlıdır. Bu yönüyle Necip Fazıl şiirlerinde hayat ve ölüm trajedisini bütün insanlık adına duyumsar ve ortaya koyar. Hiçliğin kahredici yalnızlığını sorgulayan tavır, hem kendi çıkmazlarına hem insanlık çıkmazlarına bir yol açmak sevdasında.

Kaynaklar

Kısakürek, N. F. (2012). *Çile*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.

Akarsu, B. (2014). *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Yayınları.

Izutsu, T. (1999). *İbn Arabî'nin Fusûs'undaki Anahtar Kavramlar*. (çev. A. Yüksel Özemre). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Oğuzbaşaran, B. (1983). *Necip Fazıl'ın Şiiri*. İstanbul: Kültür ve Sanat Yayınları.

Okay, M. Orhan (2015). *Necip Fazıl Sıcak Yarada Kezzap*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Arvasi, S.Ahmed (1968). *Kendini Arayan İnsan*. İstanbul: Toker Matbaası.

